Handleiding Toetsafname bij blinde en slechtziende leerlingen Leerling in beeld VO

Handleiding Toetsafname bij blinde en slechtziende leerlingen Leerling in beeld VO

Aanvullende handleiding voor afname van Toets 0, 1, 2 en 3 bij leerlingen met een visuele beperking
September 2026

Volgsysteem: Leerling in beeld VO
Toetsen: Toets 0, 1, 2 en 3 (Nederlands, Engels en Rekenen-wiskunde)
Toetsniveaus: vmbo-kb en havo
Versies: slechtziendenversie en brailleversie

Inhoudsopgave

Inleiding 2
1) Beschikbare materialen 3
2) Voorbereidingen & Afname 7
3) Aanpassingen toetsomstandigheden 9
4) Vervallen opgaven en aangepaste normering 11
5) Informatie over het afnemen van toetsen bij CVI-leerlingen 13
6) Overige tips en informatie 15

Inleiding

Deze aanvullende handleiding hoort bij de aangepaste taken Nederlands van de Toetsen 0 t/m 3 van Leerling in beeld VO voor leerlingen met een visuele beperking. De aanwijzingen in deze handleiding zijn een aanvulling op de Handleiding papieren toetsafname Leerling in beeld VO van de reguliere toetsen. Deze handleiding vind je op de supportpagina van Woots (support.woots.nl) onder de knop Cito Leerling in beeld VO (Cito Leerling in beeld VO – Woots).
Lees vóórdat je een slechtziendenversie en/of brailleversie van Leerling in beeld VO afneemt éérst de Handleiding papieren toetsafname Leerling in beeld VO van de reguliere toetsen en daarna deze aanvullende handleiding.

Supportpagina Woots
Op de supportpagina van Woots (Cito Leerling in beeld VO – Woots) tref je alle instructies aan over het werken met de Papieren toetsen van Leerling in beeld VO en Woots. Op deze supportpagina staat onder de alinea "**Stappen voor het klaarzetten van de toets**" een blokje "**Papieren toets printen (antwoordformulieren), afnemen en nakijken**". Hier wordt kort uitgelegd hoe je als docent de papieren toetsen genereert, print, afneemt en nakijkt.
Verder tref je informatie aan over stappen die jouw school voorafgaand aan de afname moet zetten (m.b.t. inloggen, inrichting en programma's), antwoorden op veelgestelde vragen en tips.
Scrol je helemaal naar beneden op de supportpagina van Woots over Leerling in beeld VO, dan tref je een aantal handleidingen en stappenplannen aan (pdf-bestanden). Bijvoorbeeld een stappenplan over de papieren afname, een handleiding over de afname van de papieren toetsen en een handleiding over de rapportages. Ook het document dat je nu leest (deze handleiding over het afnemen van toetsen bij leerlingen met een visuele beperking) staat daarbij.

1) Beschikbare materialen

In dit hoofdstuk lees je:
- van welke niveaus aangepaste toetsen beschikbaar zijn,
- welke varianten er zijn,
- hoe je deze varianten eventueel kunt combineren,
- waar je de benodigde materialen kunt vinden en/of bestellen en
- hoe de aangepaste materialen zijn opgebouwd.

Welke niveaus zijn aangepast voor leerlingen met een visuele beperking?
Van de papieren toetsen voor de niveaus **vmbo-kb** en **havo** zijn slechtziendenversies en brailleversies beschikbaar.

Welk niveau kan ik aan mijn leerling voorleggen?
Een leerling maakt in principe de toets op zijn eigen niveau:
- een vmbo-kb-leerling maakt de toets vmbo-kb
- een havo-leerling maakt de toets havo

Voor leerlingen die één van de ander niveaus volgen, gelden deze richtlijnen:
- een vmbo-bb-leerling maakt de toets vmbo-kb
- een vmbo-gt/tl-leerling maakt de toets vmbo-kb of de toets havo
  Advies:
  - laat een minder vaardige gt/tl-leerling de toets vmbo-kb maken
  - laat een vaardige gt/tl-leerling de toets havo maken
- een vwo-leerling maakt de toets havo

Let op! Een leerling maakt altijd alle taken van een brailleversie of slechtziendenversie (dus Nederlands, Engels en Rekenen-wiskunde) op hetzelfde niveau. Het is niet mogelijk om per vakgebied een ander niveau aan te bieden.

Als een leerling een toets van een ander niveau dan diens onderwijsniveau maakt, dan kan nog steeds een inschatting gemaakt worden van de vaardigheid van de leerling. Dit komt doordat er overlap is tussen de toetsen en deze breed zijn samengesteld, met wat makkelijkere en wat moeilijkere vragen. Het is geen probleem als een leerling een versie maakt van een naastliggend niveau. Een leerling die een makkelijkere toets maakt, moet alleen meer opgaven goed maken om bij hetzelfde niveau uit te komen. En andersom hoeft een leerling die een moeilijkere toets maakt, minder opgaven goed te maken om bij hetzelfde niveau uit te komen.

Beschikbare varianten
Kies voor de afname de variant die het best aansluit bij de behoeften van de leerling:
- Papier A4: download het pdf-bestand van de slechtziendenversie en print deze op A4 uit.
- Papier A3: download het pdf-bestand van de slechtziendenversie en print deze op A3 uit.
- Pdf-versie digitaal: download het pdf-bestand van de slechtziendenversie en biedt deze digitaal aan op de laptop van de leerling.

- Word-versie papier A4: download het Edu-tekstbestand[1] van de brailleversie en print deze op A4 uit. **Let op!** Bij de toetsen Rekenen-wiskunde hoort voor brailleleerlingen een tekeningenband met tactiele tekeningen (te bestellen via de braillebestellijst).
- Word-versie digitaal: download het Edu-tekstbestand[2] van de brailleversie en biedt deze digitaal aan op de laptop van de leerling (voor brailleleerlingen i.c.m. een brailleleesregel). **Let op!** Bij de toetsen Rekenen-wiskunde hoort voor brailleleerlingen een tekeningenband met tactiele tekeningen (te bestellen via de braillebestellijst).
- Brailleprint: bestel de brailleversie en tekeningenband via de braillebestellijst.
- Reguliere digitale toets: sommige slechtziende leerlingen (oculair of CVI) kunnen mogelijk werken met de reguliere digitale toets. Kijk samen met de leerling of de reguliere digitale omgeving werkbaar is. Zie ook de tekst onder het kopje “Reguliere digitale toets aanbieden” op pagina 14. **Let op!** In de reguliere digitale toetsen zijn géén aanpassingen voor visueel beperkte leerlingen gedaan.

Tips bij de beschikbare varianten

Combineer twee varianten en/of devices met elkaar als dat voor de leerling prettig werkt, bijvoorbeeld:

- Laptop & tablet: op de één het opgavenboekje, op de ander het tekstboekje. (Eventueel gecombineerd met antwoorden noteren op het papieren (vergrote) antwoordblad.)
- Laptop & papier: bijv. het opgavenboekje op de laptop en het tekstboekje uitgeprint op papier.
- Laptop & een tweede beeldscherm: op de één het opgavenboekje, op de ander het tekstboekje.
- Pdf-versie digitaal (of geprint) & Edu-tekstbestand: antwoorden digitaal invullen in het Edu-tekstbestand en daarnaast de afbeeldingen uit het pdf-bestand gebruiken. **Let op!** Je combineert bij deze optie het (digitale) pdf-bestand van de slechtziendenversie en het digitale Edu-tekstbestand van de brailleversie. Dit kan alleen als er géén opgaven zijn vervallen in beide versies of als in beide versies exact dezelfde opgaven zijn vervallen.

(Zeer) slechtziende leerlingen die daar baat bij hebben, mogen gebruikmaken van het Edu-tekstbestand van de brailleversie. **Let op!** Je plant in dit geval de brailleversie in voor de leerling (i.v.m. eventueel vervallen opgaven in de brailleversie).

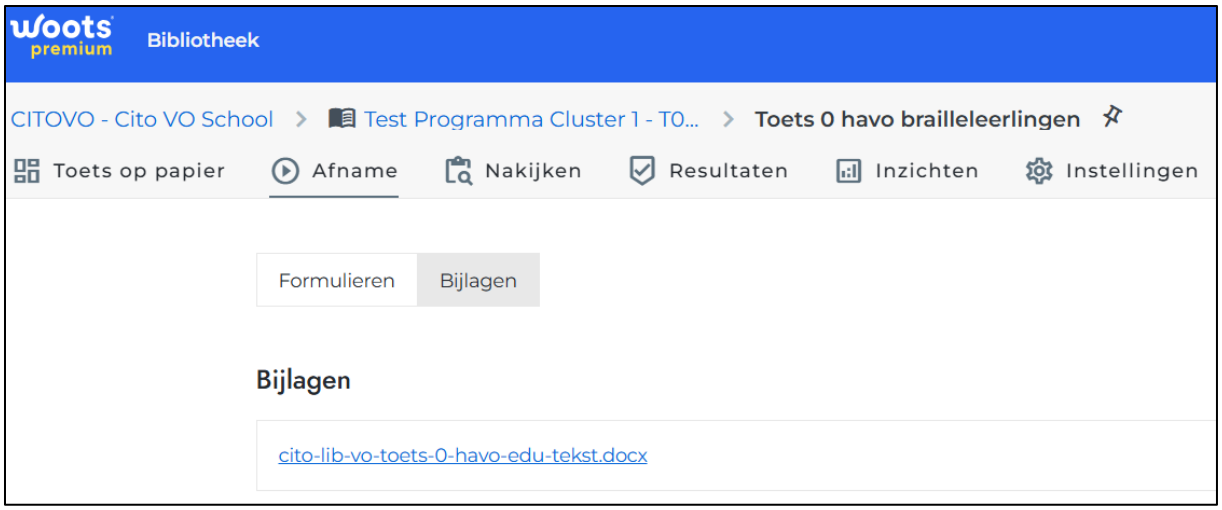
Waar vind ik de pdf-bestanden en de Edu-tekstbestanden?

De pdf-bestanden en Edu-tekstbestanden van de toetsen kun je vinden in Woots, nadat je een afname hebt ingepland voor jouw leerling(en). De beschikbare ‘downloads’ vind je in het menu ‘Afname’ onder de knop ‘Bijlagen’ (zie afbeelding 1 en 2).

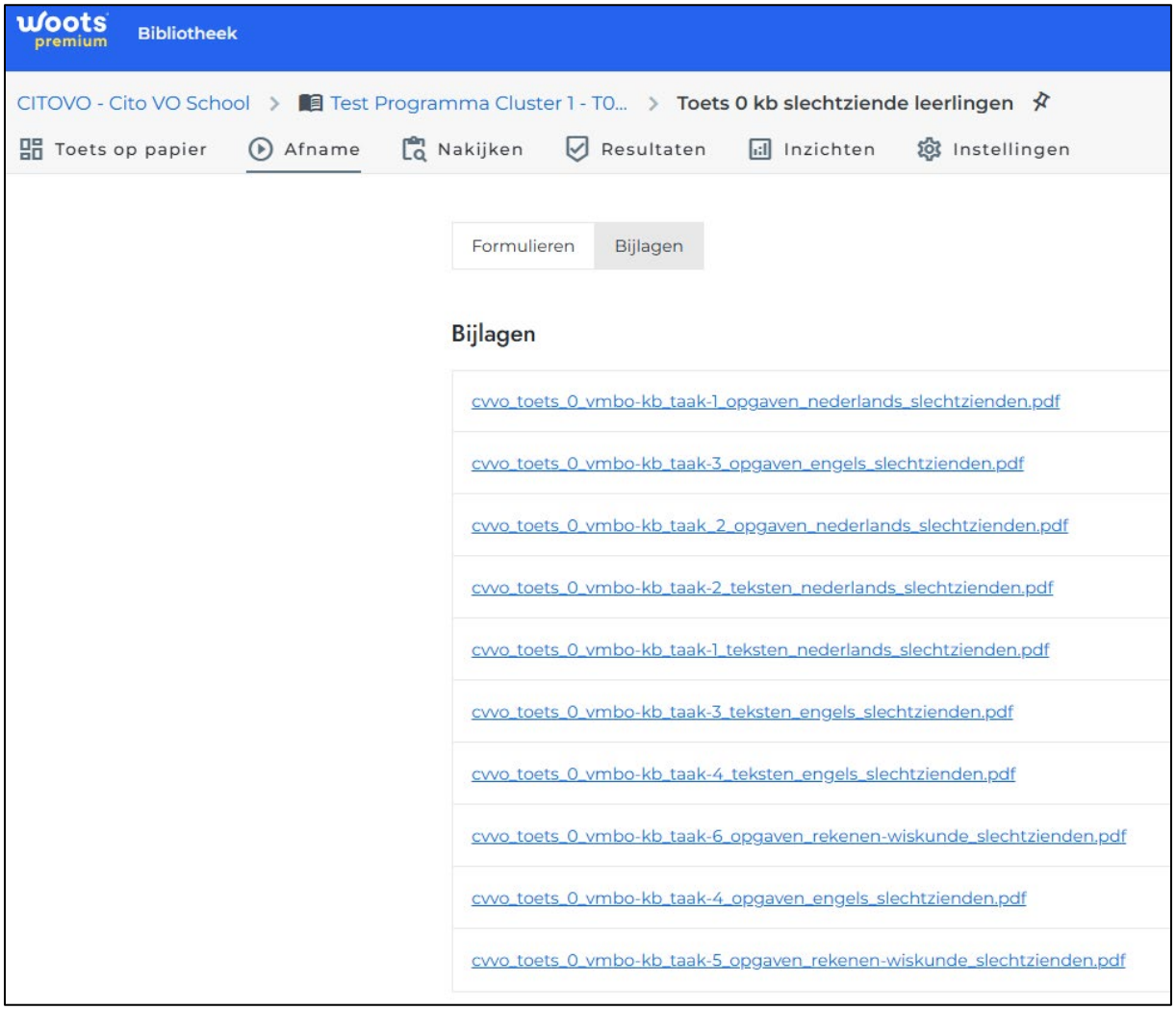
- Bij elke brailleversie hoort 1 bijlage: het Edu-tekstbestand van de toets.
- Bij elke slechtziendenversie horen 10 bijlagen: 4 tekstboekjes (2x Nederlands, 2x Engels) en 6 opgavenboekjes (2x Nederlands, 2x Engels, 2x Rekenen-wiskunde).

[1] **Let op!** Het gaat hier om een “Edu-tekst aangepast”. Daarin wordt bij Rekenen-wiskunde de lineaire notatie gebruikt voor bijvoorbeeld formules. Schermleesprogramma’s kunnen de formules dan voorlezen en omzetten naar braille op de brailleleesregel. Daarnaast worden relevante afbeeldingen toegankelijk gemaakt in een tekeningenband met tactiele tekeningen.

[2] Zie voetnoot 1.

Afbeelding 1: Bijlage bij een brailleversie

Afbeelding 2: Bijlagen bij een slechtziendenversie

Hoe kom ik aan de brailleprintversie van de toetsen?
De brailleprintversie bestel je via de braillebestellijst. Zie de informatie op deze webpagina: Toetsen voor slechtziende en brailleleerlingen

Hoe kom ik aan de tekeningenbanden van de toetsen Rekenen-wiskunde?
Bij de brailleprintversie en de Edu-tekstbestanden van Rekenen-wiskunde heb je ook tekeningenbanden nodig. Die bestel je via de braillebestellijst. Zie de informatie op deze webpagina: Toetsen voor slechtziende en brailleleerlingen

Bestanden slechtziendenversie
Iedere taak staat in een apart bestand. Bij Nederlands en Engels staan de teksten en opgaven ook in aparte bestanden.

Waarom aparte tekst- en opgavenboekjes?
Dit sluit aan bij de werkwijze:

- in de klas: werkboeken en tekstboeken kunnen ook apart zijn.
- in de examens: tekstboekje (= bronnenboekje) en opgavenboekje zijn ook apart.

Voor veel visueel beperkte leerlingen werkt dit prettig.

Opbouw tekst- en opgavenboekjes slechtziendenversie en brailleversie
Bij de reguliere versie van de toetsen hoort een tekstboekje (met daarin de teksten Nederlands) en een opgavenboekje (met daarin de opgaven Nederlands, de teksten én opgaven Engels, en de opgaven Rekenen-wiskunde). In de slechtziendenversie van Nederlands en Engels zijn de teksten en opgaven uit elkaar gehaald. In het Edu-tekstbestand tref je bij Nederlands en Engels per taak steeds eerst de teksten aan en daarna de opgaven. Je kunt vanuit het Edu-tekstbestand indien gewenst zelf aparte tekst- en opgavenboekjes voor jouw leerlingen maken, zie hoofdstuk 2.

Tekstboekjes Nederlands en Engels – slechtziendenversie
Elke tekst begint op een nieuwe pagina.

Opgavenboekjes Nederlands en Engels – slechtziendenversie
De opgaven lopen achter elkaar door op de pagina's. Boven de opgaven staat vermeld bij welke tekst de opgaven horen. De opgaven voor woordenschat zijn duidelijk te herkennen.

Teksten Nederlands en Engels – brailleversie
De teksten zijn genummerd. Bij elke tekst staat aangegeven uit hoeveel alinea's de tekst bestaat en welke opgaven bij de tekst horen.

Opgaven Nederlands en Engels – brailleversie
Boven de opgaven staat vermeld bij welke tekst de opgaven horen.

Afbeeldingen bij de teksten Nederlands en Engels – slechtziendenversie en brailleversie
Bij een deel van de teksten horen één of meerdere afbeeldingen. Afbeeldingen die niets toevoegen (wat betreft het begrip van de tekst) zijn weggelaten. Bij alle andere afbeeldingen is een beschrijving opgenomen van wat er op de afbeelding te zien is. De beschrijving staat altijd boven de afbeelding.

2) Voorbereidingen & Afname

In dit hoofdstuk lees je meer over de afname en de voorbereidingen voor de afname. Zie ook hoofdstuk 3 over aanpassingen die je aan de toetsomstandigheden mag doen voor leerlingen met een visuele beperking. En hoofdstuk 5 over het afnemen van de toetsen bij leerlingen met CVI.

Edu-tekstbestanden aanpassen
Alle taken (van de drie vakgebieden Nederlands, Engels en Rekenen-wiskunde) staan in één bestand. Je mag het Edu-tekstbestand aanpassen voor je leerling(en). In het Edu-tekstbestand staan bij Nederlands leesvaardigheid en Engels leesvaardigheid altijd eerst de teksten en daarna de opgaven. Deze volgorde mag je aanpassen naar de wensen van je leerling. Bijvoorbeeld: eerst Tekst 1 van Taak 1, dan de opgaven van Tekst 1 en vervolgens Tekst 2 van Taak 1 en dan de opgaven van Tekst 2, etc.

Tip: knip het Edu-tekstbestand op in losse taken, bijvoorbeeld:

- Teksten en opgaven van een taak samen in één bestand.
- Aparte tekst- en opgavenboekjes bij elke taak (= 2 bestanden per taak bij Nederlands Leesvaardigheid en Engels Leesvaardigheid).

(Zeer) slechtziende leerlingen die daar baat bij hebben, mogen gebruikmaken van het Edu-tekstbestand van de brailleversie. **Let op!** Je plant in dit geval de brailleversie in voor de leerling (i.v.m. eventueel vervallen opgaven in de brailleversie). Zie pagina 4 van deze handleiding.

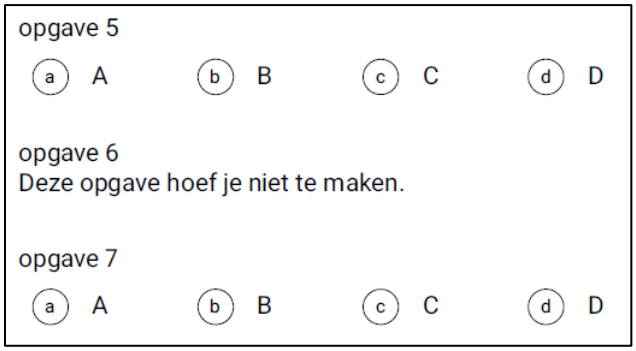
Pdf-bestanden aanpassen
Alle taken (van de drie vakgebieden Nederlands, Engels en Rekenen-wiskunde) staan ieder in een apart bestand. Je mag de pdf-bestanden aanpassen voor je leerling(en). Bijvoorbeeld het tekst- en opgavenboekje van een taak samenvoegen of iedere opgave op een nieuwe pagina laten beginnen.

Wijze van antwoorden
Spreek met de leerling af op welke wijze die de antwoorden gaat noteren. Bijvoorbeeld:

- omcirkelen in het papieren toetsboekje
- noteren op een los blaadje
- noteren in het digitale Edu-tekstbestand
- noteren in het digitale pdf-bestand
- noteren in een los digitaal Word-bestand
- (aankruisen in het Wootsboekje (= het antwoordblad); alleen als de leerling daar vaardig genoeg voor is)

Invullen antwoordblad

Na de afname neem je de antwoorden van de leerling over in het ‘Wootsboekje’ (= het antwoordblad).
Let op! Bij opgaven die vervallen zijn in de braille- of slechtziendenversie staat: “Deze opgave hoef je niet te maken.” (zie afbeelding 3). Hier hoef je niets in te vullen. (In de normering wordt automatisch gecorrigeerd voor de vervallen opgaven.)

Afbeelding 3: fragment uit het ‘Wootsboekje’ met een vervallen opgave

Sommige slechtziende leerlingen kunnen mogelijk zelf het ‘Wootsboekje’ (= het antwoordblad) invullen. We adviseren om in dat geval voor de zekerheid het door de leerling ingevulde Wootsboekje even na te lopen. (Is het invullen goed gegaan?)

3) Aanpassingen toetsomstandigheden

In dit hoofdstuk lees je welke aanpassingen je aan de toetsomstandigheden mag doen om de afname zo goed mogelijk af te stemmen op de behoeften van de leerling.

Aanpassingen afgestemd op de leerling
De verschillen tussen visueel beperkte leerlingen en de aanpassingen die zij nodig hebben, zijn groot. Bespreek vooraf met de leerling wat die nodig heeft om een toets goed te kunnen maken. Sluit daarbij zo veel mogelijk aan bij de werkwijze in de les en werk in de bovenbouw toe naar het eindexamen.
Bron: Toetsen aanpassen - eduVIP

Contrast aanpassen voor slechtziende leerlingen
Leerlingen mogen zelf het contrast aanpassen bij het gebruik van het digitale pdf-bestand en/of Edu-tekstbestand. Bijvoorbeeld een grijstintenfilter toepassen, hoog contrast of omgekeerd contrast aanzetten.

Vergroting voor slechtziende leerlingen
Leerlingen die een toets op papier maken, hebben vaak (maar niet altijd) baat bij een vergroting. Leerlingen met kokervisus of uitval van het centrale gezichtsveld ondervinden juist hinder van een vergroting: bij hen valt dan een groter deel van de afbeelding buiten het gezichtsveld. Daarnaast gaat een vergroting ten koste van het overzicht. Het is belangrijk om te streven naar een minimale vergroting waarmee de leerling nog goed kan werken, om zo de balans tussen vergroting en overzicht te behouden. Bespreek vooraf met de leerling of een vergroting nodig is en zo ja, hoe ver er vergroot moet worden.
Bron: Toetsen aanpassen - eduVIP

Papieren toets ‘digitaal’ afnemen
Voor leerlingen die werken in digitale schoolboeken is het fijn als zij ook digitaal hun toetsen kunnen maken, bijvoorbeeld in een Word-document of pdf-bestand. Dit heeft een aantal voordelen:

- De leerling kan het lettertype zo veel vergroten als nodig en afbeeldingen eventueel verder vergroten dan de tekst.
- De leerling kan de antwoorden typen in hetzelfde document als de opgaven of in een ander los digitaal bestand (bijv. Word-document).
- De docent is geen tijd kwijt aan het printen van een vergrootte toets.
- De docent kan de toets/opdracht digitaal nakijken, waardoor de feedback goed leesbaar is voor de leerling.

Bron: Toetsen aanpassen - eduVIP

Toets-stand bij het digitaal afnemen van een (papieren) toets
Idealiter heeft de laptop van de leerling een toets-stand. Met zo’n toets-stand heeft de leerling geen toegang tot internet en ook niet tot bestanden op de harde schijf (dus geen toegang tot lesboeken of aantekeningen).
Bron: Toetsen aanpassen - eduVIP

Extra tijd
Leerlingen met een visuele beperking doen door hun beperking vaak langer dan gemiddeld over het beantwoorden van de vragen. Zij mogen daarom indien nodig gebruikmaken van een verlengde afnameduur bij de toetsen van Leerling in beeld VO.

- Slechtziende leerlingen: maximaal 50% tijdsverlening (= **1,5 keer** de reguliere tijd), afhankelijk van de ernst van de visuele beperking.
- Brailleleerlingen en zeer slechtziende leerlingen: maximaal 100% tijdsverlening (= **2 keer** de reguliere tijd).

Voor meer informatie zie: Aanpassingen aan het rooster - eduVIP en Wet- en regelgeving examens vo - eduVIP

Extra pauze(s) inlassen en/of de afname verdelen over meerdere lesuren
Leerlingen met een visuele beperking kunnen door hun beperking moeite hebben met zich langere tijd te concentreren. Het inlassen van een pauze en/of het opdelen van een taak in twee delen is toegestaan, mits de leerling in de pauze niet nog even wat informatie uit de toets kan nazoeken.
Let op bij Nederlands leesvaardigheid en Engels leesvaardigheid: laat de leerling bij voorkeur stoppen op een moment dat alle opgaven bij een tekst gemaakt zijn, zodat de leerling de volgende keer met een nieuwe tekst kan beginnen.

Afdekblad
Laat leerlingen die daar behoefte aan hebben, gebruikmaken van een afdekblad. Dit zorgt voor rust bij het kijken bij bijvoorbeeld leerlingen met CVI. Zie ook hoofdstuk 5 over het afnemen van de toetsen bij leerlingen met CVI.

Hulp van de docent
Soms is het nodig dat een leerling een extra paar ogen kan inzetten om te compenseren voor zijn visuele beperking. Het gaat dan bijvoorbeeld om hulp bij het werken met afbeeldingen (bijv. bij het vinden van de X-as en Y-as in een grafiek), het lezen van lange teksten, het opzoeken van informatie (in bijv. een woordenboek), of het bedienen van hulpmiddelen (zoals bijv. een rekenmachine of geodriehoek). De docent is dan **voorleeshulp**, **tekenhulp** en/of **structuurhulp**. Voorbeelden van hoe je deze ondersteuning kunt bieden, vind je hier: Hulp van een surveillant - eduVIP
Bron: Toetsen aanpassen - eduVIP

4) Vervallen opgaven en aangepaste normering

Soms zijn opgaven uit de brailleversies en/of slechtziendenversies verwijderd. Het gaat om opgaven die voor visueel beperkte leerlingen niet te beantwoorden zijn. Als er één of meerdere opgaven uit een taak verwijderd zijn, is ook de normering aangepast. Deze aangepaste normering wordt in Woots automatisch toegepast nadat je het Wootsboekje geüpload hebt (en indien nodig nagekeken).

In dit hoofdstuk tref je 2 overzichten aan: een overzicht van de vervallen opgaven in de slechtziendenversies van de toetsen en een overzicht van de vervallen opgaven in de brailleversies van de toetsen.

Overzicht van de slechtziendenversies waarin opgaven zijn vervallen

Toets	Niveau	Vakgebied	Vervallen opgaven
0	havo	Engels	Taak 4, opgave 13
0	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 6
1	vmbo-kb	Nederlands	Taak 1, opgave 7 Taak 1, opgave 8
1	vmbo-kb	Engels	Taak 4, opgave 10
1	vmbo-kb	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 23
2	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 5, opgave 1
3	vmbo-kb	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 23
3	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 28

Op de volgende pagina staat het overzicht van de brailleversies waarin opgaven zijn vervallen.

Overzicht van de brailleversies waarin opgaven zijn vervallen

Toets	Niveau	Vakgebied	Vervallen opgaven
0	vmbo-kb	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 20
0	havo	Engels	Taak 4, opgave 13
0	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 6 Taak 6, opgave 26
1	vmbo-kb	Nederlands	Taak 1, opgave 7 Taak 1, opgave 8
1	vmbo-kb	Engels	Taak 4, opgave 10
1	vmbo-kb	Rekenen-wiskunde	Taak 5, opgave 6 Taak 6, opgave 11 Taak 6, opgave 12 Taak 6, opgave 21 Taak 6, opgave 23
1	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 5, opgave 12 Taak 5, opgave 23 Taak 6, opgave 2
2	vmbo-kb	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 10 Taak 6, opgave 21 Taak 6, opgave 25
2	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 5, opgave 1 Taak 5, opgave 3 Taak 6, opgave 20 Taak 6, opgave 26
3	vmbo-kb	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 10 Taak 6, opgave 17 Taak 6, opgave 23
3	havo	Rekenen-wiskunde	Taak 6, opgave 12 Taak 6, opgave 18 Taak 6, opgave 24 Taak 6, opgave 28

5) Informatie over het afnemen van toetsen bij CVI-leerlingen

In dit hoofdstuk lees je meer over het afnemen van toetsen bij leerlingen met CVI.

Aanpassingen voor leerlingen met CVI
Leerlingen met CVI ondervinden uiteenlopende beperkingen in de visuele waarneming. (Zie voor meer informatie: Zien en visuele functies - eduVIP.) Toetsen mogen afgestemd worden op hun specifieke behoeften. Sommige aanpassingen zijn voor alle leerlingen met CVI nodig. Daarnaast kan maatwerk nodig zijn. De ambulant onderwijskundig begeleider (aob'er) kan hierover adviseren.

- CVI leerlingen mogen maximaal 50% tijdsverlening (= 1,5 keer de reguliere tijd), afhankelijk van de ernst van de visuele beperking.
- Het is situatieafhankelijk of tijdsverlenging daadwerkelijk nodig is.
- Zorg (waar nodig) voor voldoende pauze, waarbij gelegenheid is voor visuele ontspanning.
- Creëer een rustige toetsomgeving met minimale visuele- en auditieve afleidingen, bijvoorbeeld:
    - Een concentratiescherm gebruiken, de tafel tegen een kale muur zetten of een aparte ruimte bieden, zodat er geen hinder is van klasgenoten die eerder klaar zijn.
    - Rekening houden met lichtinval (bij voorkeur van opzij) voorkomt dat de leerling in diens eigen schaduw werkt.
    - Een gehoorbeschermer of koptelefoon met noise cancelling gebruiken
- Kies een aangepaste versie van de toets die aansluit bij de behoefte van de leerling (zie ook hoofdstuk 1), bijvoorbeeld:
    - de papieren slechtziendenversie geprint op A4-formaat
    - een vergroting naar A3 van de papieren slechtziendenversie (geprint)
    - het pdf-bestand van de slechtziendenversie op een laptop (of ander device) met zoomfunctie (deze variant wordt meestal gekozen voor CVI-leerlingen)
    - het Edu-tekstbestand (is een Word-document) van de brailleversie. In dit bestand kan de docent of leerling zelf aanpassingen doen in de opmaak, bijvoorbeeld de regelafstand, de lettergrootte, de afstand tussen woorden en/of de afstand tussen letters aanpassen. De docent kan eventueel ook de verdeling van teksten en opgaven over de pagina's aanpassen, bijvoorbeeld meer witruimte creëren tussen teksten en/of opgaven, of één opgave per pagina.
    - een voorleesfunctie (van bijvoorbeeld een schermleesprogramma)
    - een combinatie van twee varianten/devices als dat voor de leerling prettig werkt
- CVI-leerlingen kunnen ook gebruikmaken van de tekeningenband van de brailleversie, mits zij gewend zijn om met voelbare tekeningen te werken.
- Laat de leerling een afdekblad gebruiken. Dat helpt om de aandacht te richten op het gedeelte van de pagina waar de leerling mee bezig is.
- Individuele ondersteuning in de vorm van een **voorleeshulp**, **tekenhulp** en/of **structuurhulp**. Voorbeelden van hoe je deze ondersteuning kunt bieden, vind je hier: Hulp van een surveillant - eduVIP

Reguliere digitale toets aanbieden
Sommige slechtziende leerlingen (oculair of CVI) kunnen mogelijk werken met de reguliere digitale toets. Kijk samen met de leerling of de reguliere digitale omgeving werkbaar is. Kies je ervoor om de leerling de reguliere digitale toets aan te bieden, dan heeft de leerling zeer waarschijnlijk ondersteuning nodig bij het gebruik van die online toetsomgeving. Het navigeren door zo'n omgeving

en het bedienen van toegankelijkheidsinstellingen (bijv. vergrotingsopties, verklanken) doen een beroep op het visueel werkgeheugen. Dit slokt energie en aandacht op die je zoveel mogelijk wilt reserveren voor de inhoud van de taak. Laat de leerling en de ondersteuner oefenen met het gebruik van de digitale toetsomgeving en de toegankelijkheidsfuncties vóórdat de digitale toets wordt afgenomen. Dit kan bijvoorbeeld met de demo-toets die je kunt vinden in de bibliotheek.
Let op! In de reguliere digitale toetsen zijn géén aanpassingen voor visueel beperkte leerlingen gedaan.

Meer informatie over CVI
Op de website van eduVIP is meer informatie over CVI te vinden: CVI bij kinderen Archieven - eduVIP.

6) Overige tips en informatie

Meer informatie? Zie Wegwijzer toetsgebruik bij leerlingen met een visuele beperking
In deze Wegwijzer vind je meer informatie over welke aanpassingen je aan de toetsomstandigheden kunt doen zónder dat je ingrijpt in het toetsconcept. Zie hoofdstuk 3 van de Wegwijzer. Daarnaast tref je in de bijlagen van deze Wegwijzer meer informatie aan over welke aanpassingen we (standaard) doen in de slechtziendenversies van toetsen, en verschillende voorbeelden van deze aanpassingen. Zie de pagina's 77-79 en pagina's 146-162 van de Wegwijzer.

Sneltoetsen gebruiken in een Edu-tekstbestand
Bij het werken met Edu-tekstbestanden kunnen leerlingen allerlei sneltoetsen gebruiken. Meer informatie over sneltoetsen kun je vinden op Eduvip (Onderwijs en begeleiding aan kinderen en jongeren met een visuele beperking - eduVIP). Daarnaast kun je advies vragen aan de aob'er van Bartiméus of Visio die jouw leerling(en) begeleidt.

100% geschikt voor iedereen?
Dit is helaas niet haalbaar. Daarvoor zijn er teveel verschillende visusproblemen en persoonlijke wensen/voorkeuren. We kiezen voor aanpassingen waarmee we zoveel mogelijk leerlingen vooruit helpen. Het gaat om aanpassingen die ervoor zorgen dat leerlingen minder (of niet) gehinderd worden door hun visuele beperking. We proberen daarmee zo goed mogelijk te compenseren voor de visuele beperking bij zoveel mogelijk leerlingen.

Aanpassingen en hulpmiddelen
Op www.eduvip.nl staat een overzicht van hulpmiddelen en aanpassingen die een leerling met een visuele beperking indien nodig mag gebruiken tijdens het eindexamen. Zie: 3. Aanpassingen en hulpmiddelen Archieven - eduVIP Wat tijdens het eindexamen is toegestaan, wordt ook toegestaan tijdens de afnamen van de toetsen van Leerling in beeld VO. Zie eventueel ook de website www.passendexaminerenvo.nl.

Cito
Amsterdamseweg 13
Postbus 1034
6801 MG Arnhem
T (026) 352 11 11
klantenservice@cito.nl
www.cito.nl

© Cito B.V. Arnhem (2026)